

В.Г. ЛОПАТОВСЬКИЙ

Хмельницький національний університет

О.В. СКОРОБОГАТА

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

ОЦІНКА ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ОНОВЛЕНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ

У статті надано характеристику нововведень до порядку складання і подання фінансової звітності підприємств та визначено основні переваги і недоліки показників Звіту про фінансовий стан.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансова звітність, МСФЗ, трансформація.

V. G. LOPATOVSKYY

Khmelnitsky national university

O.V. SKOROBOGATA

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

EVALUATION OF THE REVISED ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE BALANCE SHEET

Abstract - The article examines the characteristic innovations to order folding and presentation of financial reporting and the main advantages and disadvantages of performance statement of financial position.

By analyzing innovation agenda and Submission statement of financial position revealed a number of advantages and disadvantages of such changes. In particular advantage is the change in reporting lines codification that allows the identification of every shape and simplifies the process of filling; allocation of budget accounts receivable accrued income tax as a separate line in the balance sheet, making it easier to fill out a statement of cash flows for the indirect method; introduction of a separate article "Capital of revaluation" of the liability balance that provides interconnection to Section 2, "Comprehensive Income" Income Statement; emergence Section IV "Liabilities associated with non-current assets held for sale and disposal groups" as an analog (equilibrium) of the section of the asset. Controversial changes in the structure of the balance sheet is, in our view, the inclusion of the full prepaid expenses of the current assets; included in current liabilities total amount deferred.

Consider more appropriate to classify the articles in the current (non-current) in accordance with IFRS.

Key words: accounting, financial reporting, IFRS, transformation.

Вступ. Система звітності на підприємстві, зокрема фінансової, є сукупністю інформації про об'єкти бухгалтерського обліку та складається з показників, що характеризують фінансовий стан та результати господарської діяльності суб'єкта господарювання. Фінансова звітність стає єдиним вільним в доступі джерелом інформації для прийняття рішень користувачами, виступаючи комунікаційним зв'язком між усіма суб'єктами ринку (підприємством, його контрагентами, державою та населенням). Поступовий перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) породжує необхідність узгодження та створення уніфікованої методики формування звітних показників, на що і спрямовані останні зміни в нормативно-правовому регулюванні порядку складання і подання фінансової звітності вітчизняних підприємств. Аналіз таких змін стає першочерговим завданням бухгалтерського обліку як науки, що, в свою чергу, інформаційно та організаційно забезпечує практику його ведення.

Питання щодо порядку складання і подання фінансової звітності розглядалися багатьма теоретиками і практиками в сфері бухгалтерського обліку та звітності, серед яких: Л.А. Бернштейн [1], Ф.Ф. Бутинець [2], А.В. Рабошук [3], Я.В. Соколов [4], Л.Ф. Шилова [5] та ін.

Однак питання удосконалення методичних підходів до методики складання балансу та оцінки фінансового стану підприємств потребують подальших досліджень у зв'язку з оновленням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Мета статті полягає у оцінці змін, які відбулися у структурі Звіту про фінансовий стан (балансу), визначенні переваг та недоліків таких змін та обґрунтуванні подальшого вдосконалення форми з метою її гармонізації в умовах переходу вітчизняних підприємств на ведення обліку за МСФЗ.

Експериментальна частина. Кінцевим результатом облікового процесу є складання звітності, зокрема фінансової, яка знаходиться у вільному доступі для користувачів та забезпечує їх інформаційні потреби для прийняття стратегічних та оперативних рішень. Фінансова звітність, тобто, бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [6], стає єдиним джерелом інформації для зовнішніх користувачів, як з прямим фінансовим інтересом (потенційних партнерів, постачальників та інших кредиторів, підрядників, споживачів, покупців, замовників, інвесторів тощо), так і з непрямим (органи державної влади, страхові компанії, учасники біржових торгів, правоохоронні органи, засоби масової інформації, громадські організації, населення тощо).

Політичні, економіко-правові та соціальні особливості кожної країни відображаються на її обліковій системі, зумовлюючи відмінності у веденні обліку та складанні звітності. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності є вимогою часу, ринкової системи господарювання й зумовлена потребою виконання договірних зобов'язань України з метою інтеграції до Європейського Союзу згідно Угоди про партнерство й співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх

державами-членами від 14.06.1994 р.

З метою подальшої реалізації програми переходу національної системи обліку на МСФЗ 07.02.2013 року було затверджено нову редакцію Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7]. Це положення відмінило діючі до того часу П(С)БО 1-5, які регулювали методику складання фінансової звітності. В основу НП(С)БО 1 було покладено діючу раніше редакцію П(С)БО 1, яка зазнала деяких трансформаційних змін, пов'язаних з переходом України на МСФЗ. Цей законодавчий акт містить, як і раніше: загальні положення, у яких передбачено сферу його застосування; терміни складання і подання звітності; мету і порядок подання звітності; склад та елементи звітності; якісні характеристики та принципи підготовки звітної інформації; порядок розкриття інформації у фінансовій звітності. У додатках до НП(С)БО 1 наведено оновлені форми фінансової звітності. Зауважимо, що суттєвим зближенням з МСФЗ стала відсутність жорсткої уніфікації структури окремих форм звітності.

Діюче положення за аналогією з МСФЗ передбачає необхідність складання: Балансу (Звіту про фінансовий стан); Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід); Звіту про рух грошових коштів (за прямим або непрямим методами); Звіту про власний капітал; Приміток до фінансової звітності (щоправда їх форма поки що не оновлена).

Зробимо загальний огляд діючої структури Балансу (Звіту про фінансовий стан) та порівняємо її відмінності із попередньою формою, що діяла до 2012 року включно.

На відміну від раніше діючих національних стандартів, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», жорстко не регулює формат складання бухгалтерського балансу, а лише містить ряд мінімальних вимог до статей, які обов'язково повинні бути включені до його складу. Детальний аналіз складу показників балансу показав, що загальні підходи до його побудови збереглися. Як і раніше, він містить дві основних частини – актив і пасив. Активи, як і раніше, відображаються в балансі у порядку зменшення їх ліквідності, а пасиви – у порядку зменшення їх терміновості.

В активі балансу міститься три основних розділи: 1) необоротні активи; 2) оборотні активи; 3) необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття.

У пасив включено чотири основні розділи: 1) власний капітал; 2) довгострокові зобов'язання і забезпечення; 3) поточні зобов'язання і забезпечення; 4) зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття. Окрім них є ще п'ятий розділ, який використовують страхові компанії.

У кожному розділі передбачено обов'язковий мінімальний перелік статей, які підприємство повинно показувати при складанні та поданні балансу. Як зазначалося раніше, підприємство може додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, перелік яких наведено у додатку 3 НП(С)БО 1.

На основі порівняння форм Звіту про фінансовий стан (балансу) за НП(С)БО 1 та П(С)БО 2, визначено основні відмінності, що дозволяє спростити порядок його заповнення практикуючими бухгалтерами (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика форми «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за вимогами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 2 «Баланс»

Об'єкт бухгалтерського обліку	НП(С)БО 1		П(С)БО 2	
	Код рядків	Назва статті звіту	Код рядків	Назва статті звіту
1	2	3	4	5
АКТИВ				
Інформація про виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію та товари	1100	Запаси (з можливістю їх деталізації)	100	Виробничі запаси
			120	Незавершене виробництво
			130	Готова продукція
			140	Товари
Інформація про первісну вартість дебіторської заборгованості та суму нарахованого резерву сумнівних боргів	1125	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	160	чиста реалізаційна вартість
			161	первісна вартість
			162	резерв сумнівних боргів
Інформація про дебіторську заборгованість із нарахованого податку на прибуток	1136	у тому числі з податку на прибуток	-	-
Інформація про грошові кошти в розрізі готівкових, що зберігаються в касі, в розрізі національної та іноземної валют	1166	Готівка	231	у тому числі у касі
	1167	Рахунки в банках	230	в національній валюті
			240	в іноземній валюті

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
ПАСИВ				
Інформація про статутний (пайовий) капітал підприємства	1400	Зареєстрований капітал	300	Статутний капітал
			310	Пайовий капітал
Інформація про додатковий капітал	1405	Капітал у дооцінках	330	Інший додатковий капітал
	1410	Додатковий капітал, у т.ч.:	320	Додатковий вкладений капітал
	1411	Емісійний дохід		
	1412	Накопичені курсові різниці		
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	Внески до незареєстрованого статутного капіталу	-	-
Інформація про забезпечення	1520	Довгострокові забезпечення	400	Забезпечення виплат персоналу
	1660	Поточні забезпечення	410	Інші забезпечення
			415	Сума страхових резервів
			416	Сума часток перестраховиків у страхових резервах
			417	Залишок сформованого призового фонду, що підлягає виплаті переможцям лотереї
			418	Залишок сформованого резерву на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі в лотереї
Інформація про поточні зобов'язання	-	-	560	з позабюджетних платежів
Інформація про кредиторську заборгованість із нарахованого податку на прибуток	1621	у тому числі з податку на прибуток	-	-

Аналізуючи зміни внесені до Балансу (табл. 1), зазначимо можливість суб'єктів господарювання щодо незначного згорання його статей, що зменшує аналітичність балансу для користувачів, а тим самим збільшує інформаційний ризик, який виникає і має місце через наявність обмежень, що впливає на якість інформаційних потоків при прийнятті управлінських рішень.

При оцінці складу статей у першому розділі активу «Необоротні активи» можна говорити про відсутність змін у їх переліку при прийнятті НП(С)БО 1. Окремі статті із цього розділу розміщені у складі додаткових статей (гудвіл, інформація про первісну вартість та амортизацію інвестиційної нерухомості та довгострокових біологічних активів), однак при необхідності суб'єкти господарювання можуть їх використати при заповненні балансу.

У другому розділі «Оборотні активи» змін значно більше. Найперше, кидається в очі можливість згорання інформації про запаси підприємства у однойменній статті 1100. Однак, суб'єкти господарювання можуть деталізувати цю інформацію за допомогою додаткових статей, перелік яких відповідає тому, що був закріплений і у П(С)БО 2 «Баланс».

На нашу думку, відсутність даних щодо первісної вартості дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги та суми нарахованого резерву сумнівних боргів є недоліком нового представлення Балансу, оскільки наслідком такої зміни є те, що у користувачів звітності немає можливості реально оцінювати стан платоспроможної дисципліни дебіторів підприємства.

Дискусійною зміною у структурі балансу є включення у повному обсязі витрат майбутніх періодів до складу оборотних активів. Відтак витрати майбутніх періодів є витратами, фактична сплата коштів за якими здійснена у цьому звітному періоді, але відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів та витрат належать вони до наступних місяців (рис. 1).

Однак у складі таких витрат можуть бути витрати, що підлягатимуть розподілу протягом наступних 12 місяців, й витрати, що підлягатимуть розподілу протягом строку, більшого ніж наступні 12 місяців. На цю обставину вказує й українська дослідниця Е.Г. Мельник [8]. Вона пропонує частину витрат майбутніх періодів, призначену для розподілу протягом наступних 12 місяців, називати короткостроковими витратами, а ту частину витрат майбутніх періодів, що залишається й планується для розподілу більш ніж через 12 місяців, – довгостроковими.

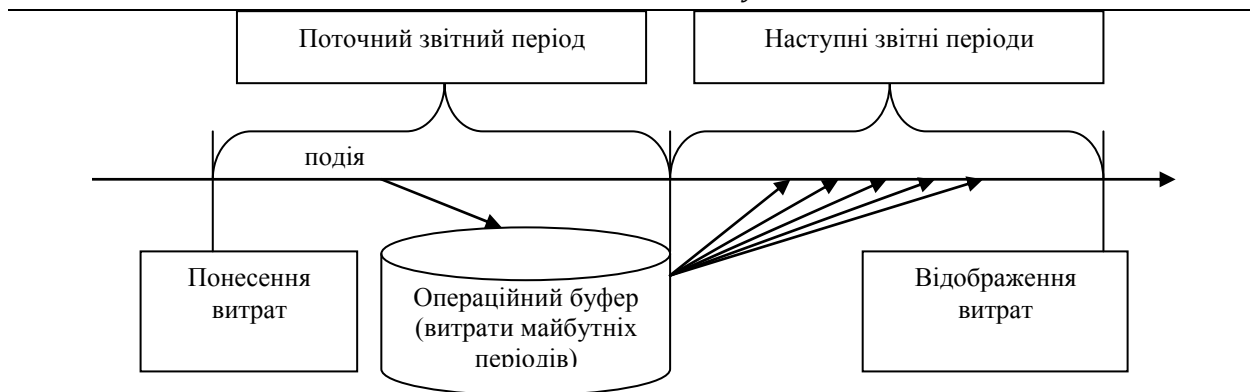

Рис. 1. Механізм дії витрат майбутніх періодів

Поділ об'єктів обліку за часом експлуатації (для активів) та погашення (для зобов'язань) є ключовим в бухгалтерії. Тому вважаємо, що не враховувати класифікацію витрат майбутніх періодів за часом тільки списання (а не експлуатації або погашення), не можна. Однак вважаємо запропоновані Е.Г. Мельник назви видів витрат майбутніх періодів не зовсім точними, й пропонуємо:

- частину витрат майбутніх періодів, призначену для розподілу протягом наступних 12 місяців, називати не короткостроковими витратами, а витратами, капіталізованими в оборотні активи;
- частину витрат майбутніх періодів, що планується для розподілу більш ніж через 12 місяців, називати витратами, капіталізованими в необоротні активи.

Вважаємо, що термін «капіталізація» більш точно розкриває зміст категорії витрат майбутніх періодів, оскільки капіталізація – це відображення витрат підприємства як активів.

Окремим рядком у діючій формі балансу виділено дебіторську заборгованість бюджету із нарахованого податку на прибуток, що полегшує заповнювати звіт про рух грошових коштів за непрямим методом (при складанні робочої таблиці по оборотних активах ця сума не враховується). Аналогічно розцінюється і виділення окремої статті щодо кредиторської заборгованості з податку на прибуток у складі третього розділу пасиву (полегшує складання робочої таблиці по поточних зобов'язаннях підприємства при заповненні відповідного рядка першого розділу звіту про рух грошових коштів, що складається за непрямим методом).

Ми вважаємо, що перевагою нового Звіту про фінансовий стан є введення окремої статті «Капітал у дооцінках» до складу пасиву балансу. Наслідком такої зміни стало коригування Плану рахунків, а саме, рахунок 41 було перейменовано на «Капітал у дооцінках». Поява цієї статті є доречною і дозволить забезпечити взаємозв'язок з розділом 2 «Сукупний дохід» Звіту про фінансові результати.

Окрім цього, в діючій формі балансу суб'єкти господарювання можуть деталізувати власний додатковий капітал за допомогою двох додаткових статей: 1411 «Емісійний дохід» та 1412 «Накопичені курсові різниці».

Позитивно розцінюється розподіл забезпечень підприємства на довгострокові та поточні і відображення їх у відповідних розділах пасиву.

Цільове фінансування у оновленому балансі в повному обсязі включено у розділ «Довгострокові зобов'язання та забезпечення». Оскільки цільове фінансування може мати як довгостроковий (пайове фінансування житлового будівництва), так і поточний характер (платежі з бюджету на користь чорнобильців, платежі від батьків за утримання дітей у підвідомчих дитячих садках), то логічним, на нашу думку, було б наведення цільового фінансування довгострокового характеру у другому розділі пасиву, а поточного – у третьому.

Дискусійним моментом, на нашу думку, є включення до складу поточних зобов'язань усієї суми доходів майбутніх періодів. До доходів майбутніх періодів відносяться доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання, виручка від продажу квитків транспортних і театральновидовищних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо. Відповідно до МСФЗ ці доходи підпадають під класифікацію статей зобов'язань на поточні (непоточні). Тому ми пропонуємо, по аналогії з витратами майбутніх періодів розподілити їх на «Довгострокові доходи майбутніх витрат» та «Короткострокові доходи майбутніх витрат» із відображенням їх у другому та третьому розділі пасиву відповідно.

Логічною зміною у новому балансі є поява розділу IV «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття», як аналогу (рівноваги) відповідного розділу активу. Разом з тим, облік дебіторської заборгованості покупців за такі об'єкти обліковуються на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», і в балансі окремого рядка для такої заборгованості не передбачено. Як вдосконалення пропонуємо в третьому розділі активу додати статтю «Дебіторська заборгованість, пов'язана з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття», виділивши при цьому окремий субрахунок з такою ж назвою до рахунку 37.

Після проведеної оцінки нововведень у балансі та дослідивши переваги та недоліки таких змін, доцільно було б запропонувати ввести окрему статтю «Інтелектуальний капітал» у складі необоротних активів підприємства. Підприємства, які володіють значними інтелектуальними ресурсами, проводять свою облікову політику, виходячи з основоположних принципів стандартизації облікових процедур, оскільки не мають законодавчо-методичного підґрунтя щодо відображення елементів інтелектуального капіталу у

своєму балансі. У результаті виникає значний розрив між балансовою вартістю фірми та її ринковою капіталізацією. Саме наявність цієї колосальної різниці і потреба достовірної оцінки реальної ринкової вартості підприємства є важливою причиною та передумовою, яка породжує необхідність введення статті «Інтелектуальний капітал» до складу нематеріальних активів підприємства.

Висновки. Отже, із прийняттям НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність зазнала деяких трансформаційних змін, пов'язаних з переходом України на МСФЗ. Аналізуючи нововведення, внесені до форми Звіту про фінансовий стан, встановлено згортання статей фінансової звітності, що зменшує її аналітичність для користувачів при прийнятті рішень.

На основі аналізу нововведень порядку складання і подання Звіту про фінансовий стан встановлено ряд переваг і недоліків таких змін. Зокрема перевагами є зміна кодифікації рядків звітів, що дозволяє ідентифікувати кожну форму та спрощує процес її заповнення; виділення дебіторської заборгованості бюджету із нарахованого податку на прибуток окремим рядком у балансі, що полегшує заповнювати звіт про рух грошових коштів за непрямим методом; введення окремої статті «Капітал у дооцінках» до складу пасиву балансу, що забезпечує взаємозв'язок з розділом 2 «Сукупний дохід» Звіту про фінансові результати; поява розділу IV «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття», як аналогу (рівноваги) відповідного розділу активу. Дискусійними змінами у структурі балансу є, на нашу думку, включення у повному обсязі витрат майбутніх періодів до складу оборотних активів; включення до складу поточних зобов'язань усієї суми доходів майбутніх періодів. Вважаємо, більш доцільним буде класифікувати статті на поточні (непоточні) відповідно до МСФЗ.

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз нововведень до інших форм фінансових звітів та їх взаємозв'язку.

Література

1. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л.А. Бернштейн; пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 624 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець [та ін.]; під заг. ред. і з передм. Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
3. Рабошук А.В. Проблеми забезпечення достовірності фінансової звітності / А.В. Рабошук // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – 9 (33), ч. 3. – 2012. – С. 116-124.
4. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета: монография / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 496 с.
5. Шилова Л.Ф. Методология формирования и инструментарий бухгалтерской отчетности: автореф. дис. ... доктора экон. наук: спец. 08.00.12 – бухгалтерский учет, статистика / Л.Ф. Шилова. – Йошкар-Ола. – 2010. – 38 с.
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
8. Мельник Е.Г. Облік і контроль витрат майбутніх періодів: теорія і методика: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.09 / Е.Г. Мельник. – К., 2011. – 20 с.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>

References

1. Bernstein L.A. Analiz finansovoi otchetnosti: teoriya, praktika y interpretatsiya / L.A. Bernstein; per. s anhl. – M.: Fynansy y statystyka, 2003. – 624 s.
2. Bukhhalterskyi finansovyi oblik: pidruchnyk dlia studentiv spetsialnosti "Oblik i audyt" vyshchikh navchalnykh zakladiv / F.F. Butynets ta in.; pid zah. red. i z peredm. F.F. Butynetsia. – [8-me vyd., dop. i pererob.] – Zhytomyr: PP «Ruta», 2009. – 912 s.
3. Raboshuk A.V. Problemy zabezpechennia dostovirnosti finansovoi zvitnosti / A.V. Raboshuk // «Ekonomiczni nauky». – Seriya «Oblik i finansy». – 9 (33). – Ch. 3. – 2012. – S. 116-124.
4. Sokolov Ya.V. Osnovy teoryi bukhgalterskogo ucheta [Tekst]: monohrfyia / Ya.V. Sokolov. – M.: Fynansy y statystyka, 2003. – 496 s.
5. Shylova L.F. Metodolohiya formirovaniya y ynstrumentariy bukhgalterskoi otchetnosti: avtoref. dys. ... doktora ekon. nauk: spets. 08.00.12 – bukhgalterskyi uch, statystyka / L.F. Shylova. – Yoshkar-Ola. – 2010. – 38 s.
6. Zakon Ukrainy «Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» # 996-XIV vid 16.07.1999 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. Natsionalne polozhennia (standart) bukhgalterskogo obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti», zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 r. # 73. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
8. Melnyk E.H. Oblik i kontrol vytrat maibutnikh periodiv: teoriia i metodyka: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.09 / E.H. Melnyk. – K., 2011. – 20 s. Melnyk, Ye.G. (2011), "Account and control of deferred costs: theory and methodology", Abstract of Ph.D. dissertation, Kyiv, Ukraine.
9. Polozhennia (standart) bukhgalterskogo obliku 2 «Balans», zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.03.1999 r. # 87. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>